

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALAND

2003-08-21
BESLUT

Diarienummer
511-64361-2001
1460-2200

1(10)

Naturvårds- och fiskeenheten

Enligt sändlista

Lennart Olsson

Tel: 0521- 60 54 56

Bildande av naturreservatet Skärbo i Bengtsfors kommun

Länsstyrelsens beslut

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken (1998:808) att det område, som avgränsats med mittpunkten av den streckade röda begränsningslinjen, på bifogad karta (bilaga 3) av skäl som angivits nedan, skyddas som naturreservat.

Reservatets namn skall vara **Skärbo naturreservat**.

Med stöd av 3 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken (1998:1252), fastställer Länsstyrelsen bifogad skötselplan, bilaga 5. Skötselplanens övergripande mål och generella riktlinjer skall gälla utan begränsning i tiden.

Fastställelsen inkluderar inte den ekonomiska utredningen.

Reservatsbildningens syfte

Syftet med reservatsbildningen är i första hand att

- bevara områdets biologiskt värdefulla ängsgranskogar och sumpskogar
- gynna utvecklingen av lövdominerade skogar för att skapa gynnsamma miljöer för hotade arter
- bevara områdets rikkärr och värdefulla limniska miljöer
- bevara och utveckla det lövdominerade odlingslandskapet kring gården Skärbo med värdefulla ängs- och hagmarker.
- bevara och utveckla de kulturhistoriska värden som är knutna till Skärbogården.
- göra området tillgängligt för friluftsliv och naturstudier

Delar av Skärboområdet har av regeringen föreslagits att ingå i det europeiska nätverket av skyddade områden, Natura 2000. Genom att skydda området som reservat följs de åtagande som följer av medlemskapet i EU upp.

Postadress:

462 82 Vänersborg

Besöksadress:

Drottninggatan 2

Telefon:

0521-60 50 00 (växel)

Telefax

0521-60 55 07

E-post:

natur @o.lst.se

Syftet uppnås genom att

- skogen skyddas från skogsbruk och tillåts utvecklas fritt
- naturvårdsinriktade röjningar genomförs i hagmarker och i ungskogar
- inägomarkerna kring gården Skärbo hävdas och restaureras
- byggnadernas exteriörer bibehålls
- anordningar för besökare, som P-plats och vandringsled anläggs

Föreskrifter för naturreservatet

För att uppnå syftet med reservatet beslutar Länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken samt 3 och 21 §§ förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken att följande föreskrifter skall gälla. Vård och förvaltning skall bedrivas i enlighet med upprättad skötselplan, bilaga 5.

A. Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att använda mark- och vattenområde.

Utöver vad som är föreskrivet enligt andra författningar gäller följande i naturreservatet.

Det är inte tillåtet att

1. uppföra mast, antenn, torn eller annan anläggning;
2. anlägga väg eller parkeringsplats;
3. spränga, schakta, borra, muddra, tippa eller fylla ut med massor;
4. dika, dikesrensa eller dämma;
5. anordna upplag;
6. slutavverka, gallra, röja eller utföra annan skogsvårdsåtgärd;
7. skada eller bortföra enstaka träd eller torraka och kullfallna träd;
8. bedriva täkt i någon form, kommersiellt eller för husbehov, av grus, berg, sten eller jord;
9. tillföra kemiskt eller biologiskt bekämpningsmedel ;
10. tillföra gödselmedel, kalk, slam eller annat näringsämne till naturliga fodermarker;
11. plöja eller utföra annan markberedande åtgärd i naturliga fodermarker;
12. plantera in för trakten främmande växt- eller djurart;
13. framföra motordrivet fordon i terrängen annat än vad som behövs i samband med naturvårdsförvaltningen av reservatet eller fastighetens skötsel;
14. skada stenmurar, odlingsrösen eller hägnadsrester av sten;

Det är vidare förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd

15. dra fram mark- eller luftledning;
16. kalka mark eller vatten;

17. beskoga inägomark;
18. riva befintlig byggnad;
19. uppföra ny byggnad;
20. ändra fasadbeklädnad, färgsättning eller takbeklädnad på befintliga byggnader;

Ovanstående föreskrift A 18, A19 och A20 skall inte innebära ett hinder för fastighetens framtida skötsel. Tillkommande ekonomibyggnaders utformning och placering skall dock godkännas av Länsstyrelsen.

Föreskrifterna A2, A7, A9, A10, A11 och A12 avser ej tomtmarken.

Utan hinder av föreskriften A6 och A7 får följande utföras:

- Rövning och gallring av ungskogsytor och åtgärder i inägomarken enligt bifogad skötselplan.
- Rövning av buskar och småträd i direkt anslutning till stigar
- Rövning av buskar och träd i befintlig ledningsgata och avverkning av träd i direkt anslutning till ledningsgatan när de utgör en omedelbar fara för ledningen. Samråd med förvaltaren skall ske innan åtgärder vidtas av ledningsägaren.

Utan hinder av A13 får drivningsvägar i skötselområde 3 och 10 utnyttjas för drivning av virke enligt avtal. Dessutom får underhåll av ledning samt uttransport av älg ske med hjälp av motordrivet terrängfordon.

Vidare får utan hinder av föreskrifterna A4 och A7 följande utföras: underhåll av märkt stig och befintliga vägar, i båda fallen på det sätt som anges i bifogad skötselplan.

Med naturliga fodermarker avses mark som sedan lång tid tillbaka och i mer eller mindre obruten följd använts som slåtter och/eller betesmark och som inte utsatts för mer avancerade sentida ingrepp såsom konstgödsling, markbearbetning el dyl.

B. Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken samt 3 och 21 §§ förordningen (1998:1252) om områdesskydd gällande förvaltningen av reservatet.

Förvaltaren av reservatet har rätt att:

1. märka ut reservatets gräns;
2. sätta upp informationsskyltar;
3. hävda odlingsmark i reservatet och uppföra stängsel för betesdrift;
4. markera och underhålla vandringsled och stigar;
5. anlägga P-plats enligt skötselplan.
6. utföra övriga skötselåtgärder enligt till beslutet hörande skötselplan.

Naturvårdsförvaltare och förvaltningsuppgifter:

1. Naturvårdsförvaltare är Stiftelsen för Västsvenska fritidsområden (Västkoststiftelsen). Förvaltningen skall ske i samverkan med berörda markägare och i samråd med Länsstyrelsen.
2. Naturreservatet utmärks genom förvaltarens försorg enligt anvisningar av Naturvårdsverket.
3. Naturvårdsförvaltningen bedrivs enligt skötselplan som fastställts av Länsstyrelsen (bilaga 5). Skötselplanen skall ligga till grund för naturreservatets skötsel och skall vid behov revideras. Målsättningar och riktlinjer beträffande de olika skötselområdena gäller utan begränsning i tiden. Behovet av detaljtåtgärder för att nå uppställda målsättningar i skötselplanen kan komma att förändras över tiden varför en översyn bör ske inom 10 år.

C. Ordningsföreskrifter för allmänheten enligt 7 kap. 30 § miljöbalken

Utöver vad som är föreskrivet enligt andra författningar gäller följande i naturreservatet.

Det är inte tillåtet att

1. framföra motordrivet fordon annat än på väg till och från parkeringsplats;
2. göra upp eld;
3. plocka eller gräva upp växter eller insamla vedsvamp, lav eller mossor, bryta kvistar eller på annat sätt skada levande växter;
4. störa djurlivet t ex genom att klättra i boträd eller medvetet uppehålla sig nära rovfågelbo, lya eller gryt;
5. sätta upp tavla, plakat, affisch, skylt eller göra inskrift;
6. bryta loss, knacka sönder eller föra bort sten från reservatet;
7. anordna läger, orienteringstävling eller sätta upp fast orienteringskontroll.

Enligt vad som följer av 7 kap. 30§ andra stycket miljöbalken gäller föreskrifterna C 1-7 omedelbart vid ikraftträdandet, även om de överklagas.

Uppgifter om naturreservatet

Namn: Skärbo naturreservat

Kommun: Bengtsfors

Areal: 164 ha, varav 90 ha barrskog, 21 ha blandskog, 6 ha lövskog, 14 ha betes-

mark, 10 ha vatten, 2 ha myr och 22 ha ungskog, hyggen eller övrigt

Läge Ca 6 km SSO om Laxarby kyrka i Steneby församling

Karta Topografisk karta 9C NV Mellerud; Ekonomisk karta Fengersfors 8B:85

Registernummer: 14-1549

Markägare: Åsnebo 1:1 Göteborgs stift, Box 11937
Härserud 1:1 Istorps Pastorats stiftsnämnd, Sundslätt 519 90 Horred;
Skärbo 1:2; Lennart o Kerstin Waern, Skärbo 70, 66010 Dals Långed;
Carl Waern, Dalstorpsgatan 5, 41273 Göteborg; Kolbjörn Waern, Anna
Östvägen 6, 426 68 Västra Frölunda; Unn Waern, Renstiernas gata 19^{IV}
11631 Stockholm; Rasmus Waern, Daggstigen 3, 163 55 Spånga

Naturvårdsförvaltare: Väst kuststiftelsen

Beskrivning av naturreservatet

Naturförhållanden och kulturmiljö

Skärboområdet ligger i ett småkuperat sjörikt skogslandskap mellan Laxsjön och Fengersfors i Dalsland. Naturen präglas av berggrunden som till en betydande del består av kalkhaltig lerskiffer. Geologiskt utgör området en nordvästlig utlöpare av den s.k. Dalformationen.

Centralt i områden kring gården Skärbo finns ett lövängsliknande, nu fårbetat landskap med rik flora. Norr och nordost om gården finns en botaniskt mycket rik avverkningsskogen ängsgranskog med inslag av rikkär med bl a guckusko.

Skärbo är en unik skogsgård där de gamla inägomarkerna fortfarande hävdas. Gården utgör en kulturhistoriskt värdefull helhetsmiljö med många historiska skikt, varav flera fortfarande är tydliga och avläsbara i landskapet. Skifferbrottet vid gården utgör en del av den särpräglade och välbevarade miljön. Odlingsmarkerna runt Skärbogården består av en mosaik av lövdominerade skogspartier och nedlagd åkermark. Trädsiktet är blandat och består till största delen av medelgrov asp, björk, ask och tall med inslag av lind, rönn, klibbal och gran. Dessutom finns alm och sälg. I busksiktet dominerar hassel med inslag av hagtorn och en. Skogen har en rik flora med arter som skogsbingel, vätteros, strävlost (*Bromopsis benekenii*), skogsknipprot, vårärt, skogsklocka, skogssvingel (*Festuca altissima*), ramlök och klasefibbla. Den betade åkermarken och åkerkanterna är bitvis tämligen örtrika med backnejlika, jungfrulin och högrörter som rödklint, vädclint och åkervädd. En av ängsmarkerna slås med slåtterbalk och har ett stort bestånd av Sankt Pers nycklar.

Runt om Skärbo finns barrskogsområden med inslag av rikkärr (Natura 2000-habitat 7230) och artrik ängsgranskog (Natura 2000-habitat 9050) som har etablerats på tidigare ängsmark. De mest värdefulla områdena ligger i nordost vid Skärbotorpet och Torpemyren samt längs Dammerudsbäckens dalgång söderut. I lågörtgranskogarnas rika flora ingår blåsippa, bergmynta, vårärt, ormbär, tvåblad, trolldruva, skogsvicker, såråka, hassel, olvon och skogstry. Här och var står äldre aspar. I de fuktigare högörtgran-skogarna

växer tvåblad, skogsnycklar, kransrams, brudborste, knölsyska, älggräs och brakved. I trädskiktet finns även inslag av björk, klibbal och ask. I de öppna kärren växer tagelstarr (*Carex appropinquata*), klubbstarr (*Carex buxbaumii*), repestarr (*Carex loliacea*), knagglestarr (*Carex flava*), gräsull (*Eriophorum latifolium*) och vass. Guckuskon finns i två bestånd, varav ett större i kanten av ett rikkärr och ett mindre i gransumpskogen Ö om Torpemyren.

Områdets hagmarker och ängsgranskogar innehåller också en artrik svampflora, men denna är inte lika väl dokumenterad. Sex rödlistade svampar hittades vid en översiktlig inventering några dagar under hösten 2001.

Totalt har sexton rödlistade arter, dvs hotade eller sällsynta arter, påträffats i reservatet. Nötkråka, mindre hackspett och vitryggig hackspett (tillfällig) samt flodkräfta är de enda kända rödlistade djurarterna. Det bör dock noteras att den naturinventering som gjordes i området under 1975 vare sig omfattade fåglar eller andra djurgrupper. Bland kärlväxterna förekommer sex rödlistade arter: guckusko, hällebräcka, skogsklocka, skogssvingel, strävlost och svedjenäva.

Utöver dessa finns i området ett stort antal s.k. signalarter (ca 100 st) - arter som indikerar att såväl skogarna som hagmarkerna i området har höga naturvärden. För botanister och andra naturintresserade är området ett intressant exkursionsmål.

Markanvändning

Torpet Skärbo finns belagt redan på 1500-talet. Dagens mangårdsbyggnad anses vara från slutet av 1700-talet. Vid gården har brytning av lerskiffer för takbeläggning skett från slutet av 1700-talet till 1900-talets början. En stor del av inägomarken kring gården utgjordes tidigare av ängsmark bevuxen med lövträd. Under 1800-talet fanns fyra torp inom området. Av dessa återstår idag endast torpet Åsen.

Skärbos inägomark visar på en lång kontinuitet av odling. De små åkertegarna som följer naturen, ängsmarkerna, mängder av odlingsrösen, stigar och vägar har samma former och ligger på samma platser som för 300 år sedan. Marken upphörde att brukas som åker och äng på 60-talet då den siste arrendatorn slutade. Därefter har markerna hävdats genom färbete.

Fram till 1960-talet har skogsbruket främst bedrivits i form av plockhuggning. Under 1970-talet genomfördes omfattande vägdragningar och avverkningar i de yttre delarna av Skärboområdet, men fastigheten Skärbo berördes endast i ringa grad.

Jakt bedrivs i området på såväl småvilt som klövvilt.

Planeringsbakgrund

Reservatsområdet är beläget i ett större skogsområde, som utgör riksobjekt för naturvården. Skärboområdet inventerades 1974. I naturvårdsplanen för dåvarande Älvsborgs län beskrivs Skärboområdet samma år som ett område med högt naturvärde med biologiska och geologiska skyddsvärden. I planen anges att ”reservatsbildning kring Skärbo bör aktualiseras, då trycket från skogsbruket för närvarande är starkt”.

Under 70- och 80-talen genomfördes omfattande avverkningar i närheten av Skärbotorpet. Avverkningarna har inneburit att det värdefulla området påverkats, men de mest skyddsvärda områdena är genom hänsynstaganden från markägarna i stor utsträckning kvar opåverkade.

Området är utvärderat i Värdefulla odlingslandskap i Älvsborgs län och redovisas som ett område med höga naturvärden (Klass 2). Bebyggelsen är utvärderad i kulturmiljöprogram för Bengtsfors kommun och har ett sådant värde att den omfattas av 3 kap. 12§ PBL. Rikkärren i Skärboområdet ingår som objekt i den nationella myrskyddsplanen.

I samband med den fysiska riksplaneringen (FRP) 1987/88 anges Skärboområdet som riksobjekt för naturvården.

I Bengtsfors kommuns översiktsplan som antogs 1994 ingår Skärboområdet i vad som anges som ”stora opåverkade områden med särskild naturvårdshänsyn”. Vid markanvändningen skall särskilda hänsyn tas till naturvården och friluftslivets intressen. Området redovisas också som ett riksintresse för naturvården. Enligt kommunens ställningstagande i översiktsplanen bör täkter, dikning, dränering och andra ingrepp i naturen undvikas. Skydd av botaniskt rika områden bör utredas.

De centrala delarna av Skärboområdet har av regeringen föreslagits till EG-kommissionen enligt rådets direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter. Detta innebär att området sannolikt kommer att ingå i ett europeiskt nätverk (NATURA 2000) av skyddade områden.

Behov och motiv för skydd

Som framgår av ovanstående har Skärboområdet betydande naturvärden knutna till odlingsmark, skogsmark och våtmarker. Området är av stort intresse för natur- och kulturmiljövården beroende på geologiska förhållanden, den rika floran och kulturmarkerna kring gården. Området utgör en kvarvarande värdekärna i det område som ansetts vara av riksintresse för naturvården. Enligt Länsstyrelsens mening föreligger ett stort allmänt intresse av att bevara områdets värden.

Åtgärder som kan hota områdets natur- och kulturvärden är exempelvis:

- avverkning och andra skogsbruksåtgärder.
- sönderkörning av rikkärr och andra fuktiga-blöta markområden.
- plockning eller insamling av hotade växt- och djurarter.
- igenväxning av ängs- och hagmarker genom otillräcklig hävd.

- förändringar i byggnadernas exteriör eller igenväxning av äldre odlingsspår.

Förutsättningar för att de angivna värden ska kunna bevaras eller utvecklas är bl.a. att

- skogsmarken i huvudsak lämnas till fri utveckling.
- rikkärr och andra botaniskt rika miljöer skyddas.
- odlingsmarken hävdas och restaureras i vissa områden.

Av särskild betydelse är också att landskapsbilden, byggnadernas exteriör och den samlade miljön kring gården och Skärbotjärnet bibehålls och utvecklas. Naturvärdet i de limniska miljöerna Lilla och Stora Skärbotjärnet kräver också en bibehållen vattenkvalitet.

För att friluftslivets intressen ska kunna tillgodoses utan att naturvärdena påverkas negativt bör en lämplig stigslinga märkas ut och underhållas.

Bl.a. på grund av områdets storlek och det omfattande intrång som förbud mot skogsbruk innebär gör Länsstyrelsen bedömningen, att området bäst ges ett långsiktigt skydd genom att naturreservat inrättas. Härigenom kan också intentionerna i kommunens översiktsplan anses tillgodosedda, liksom hushållningsbestämmelserna i 3 kap miljöbalken.

Ett skydd i form av naturreservat syftar således främst till att förhindra åtgärder som kan spoliera naturvärdena och till att i övrigt bidra till att säkra angivna förutsättningar för att värdena ska kunna bevaras. Genom reservatsbildningen underlättas en fortsatt och förbättrad hävd av odlingsmarken kring gården. Inom området skapas också en potential för att utveckla starkare populationer av de hotade skogslevande arterna genom att ungskogar på kalkrika marker får utvecklas till lövdominerade naturskogar.

Föreskrifterna i beslutet har avvägts mot enskilda och allmänna intressen och är anpassade till reservatets syften och värden. De är främst avsedda att begränsa skador på mark- samt växt och djurliv.

Ärendets beredning

Skärboområdet stora skyddsvärden uppmärksammades redan under 1970-talet då en Naturvårdsplan för Älvsborgs län togs fram. Området har på nytt uppmärksammats i samband med Natura 2000-arbetet i länet.

Efter att markägarna informerats om att området föreslagits som Natura 2000 område i februari 2000 påbörjades kompletterande inventeringar och arbetet med att ta fram underlag till skötselplan.

Synpunkter på förslag till beslut och förslag till skötselplan har inhämtats från berörda sakägare. Föreläggande enligt 24 § förordningen om områdesskydd till sakägarna skedde i september 2002. Sakägarna haft synpunkter på utformning av reservatsföreskrifter och skötselplan men ej motsatt sig att ett reservat inrättas. Inkomna synpunkter på skötsel och föreskrifter har i allt väsentligt kunnat tillgodoses i det slutliga förslaget.

Förslag till beslut har remitterats i september 2002 varvid yttranden inkommit från Naturvårdsverket, Naturskyddsföreningen, Regionmuseum Västra Götaland, Skogsvårdssty-

relsen och SGU. De remissinstanser som tar ställning tillstyrker bildandet av naturreservatet. De synpunkter som lämnats har i huvudsak kunnat beaktas i det slutliga förslaget.

Svensk Fastighetsvärdering (SVEFA) har på Länsstyrelsens uppdrag utfört värdering av intrånget för de berörda fastigheterna. Förhandlingarna om intrångsersättning har inte slutförts vid beslutstillfället.

Upplysningar

Om det i framtiden visar sig finnas nya skäl eller behövas ytterligare inskränkningar för att uppnå syftet med skyddet, får Länsstyrelsen enligt 7 kap 5 § tredje stycket miljöbalken meddela särskilt beslut om detta.

Om det finns synnerliga skäl får Länsstyrelsen med stöd av 7 kap 7 § första stycket miljöbalken upphäva meddelad föreskrift för reservatet eller upphäva reservatet i sin helhet.

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 7 § andra stycket miljöbalken meddela dispens från gällande föreskrifter. Eftersom regeringen har föreslagit att delar av området skall ingå i EU:s nätverk Natura 2000 får beslut om att helt eller delvis upphäva områdesskydd eller om undantag från och tillstånd enligt sådana föreskrifter, i vissa fall inte meddelas utan regeringens tillåtelse. Detta gäller inte om det är uppenbart att verksamheten inte kommer att orsaka mer än obetydlig skada på områdets naturvärden.

Enligt 29 kap 8 och 9 §§ miljöbalken gäller bland annat att brott mot föreskrift som meddelats enligt 7 kap 5 och 30 §§ miljöbalken kan medföra straffansvar.

Det ansvar som markägaren har enligt 29 § skogsvårdslagen för stormskadade och vindfällda träd kommer efter reservatsbildningen att vara statens ansvar.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, Miljödepartementet. Den som har rätt att överklaga skall göra det inom tre veckor från den dag vederbörande får del av beslutet, se bilaga 6.

Detta beslut skall kungöras i länets författningssamling och i ortstidning. Sakägare skall anses ha fått del av beslutet den dag kungörelsen var införd i tidningen.

I detta ärende har länsöverdirektören Göran Bengtsson beslutat och Lennart Olsson varit föredragande. I handläggningen har även naturvårdsdirektör Sven Swedberg samt Bo Åkerström, kulturmiljöenheten, Bertil Hedman, samhällsbyggnadsenheten och Erland Josefsson, rättsenheten deltagit.

Göran Bengtsson

Lennart Olsson

Bilagor

- Bilaga 1. Sändlista
- Bilaga 2. Översiktskarta
- Bilaga 3. Beslutskarta
- Bilaga 4. Fastighetsförteckning
- Bilaga 5. Skötselplan
- Bilaga 6. Hur man överklagar